

РЕЦЕНЗІЇ

DOI: 10.33498/Юсп-2020-06-297

Леонід Тимченко

доктор юридичних наук, професор,
головний науковий співробітник
відділу дослідження міжнародної податкової конкуренції
Науково-дослідного інституту фіскальної політики
Університету державної фіскальної служби України
(Ірпінь, Україна)
ltymch@ukr.net

Ліліана Тимченко

кандидатка юридичних наук, доцентка,
доцентка кафедри міжнародних відносин та міжнародного права
Київського університету імені Бориса Грінченка
(Київ, Україна)
ltymch@ukr.net

НАУКОВА ПУБЛІЦИСТИКА: НОВАТОРСЬКЕ СЛОВО У ПРАВНИЧІЙ НАУЦІ ТА ЛІТЕРАТУРІ*

У травні 2020 р. у видавництві “Фенікс” вийшли у світ “Науково-публіцистичні етюди до портрета професора Володимира Денисова в енциклопедичному інтер’єрі: до 70-річчя Інституту держави і права імені В. М. Корецького НАН України (1949–2019)”. Автор цієї книги – відомий український юрист-міжнародник, доктор юридичних наук, професор Віктор Акуленко, який багато років працює на посаді провідного наукового співробітника відділу міжнародного права та порівняльного правознавства Інституту держави і права імені В. М. Корецького НАН України. У своїй праці він відійшов від звичного науково-біографічного жанру і зробив творчу спробу у науково-правничій публіцистиці. На нашу думку, це піонерське починання у науці та літературі. Впевнено можна констатувати, що перший “млинець” науково-правничої публіцистики не вдався глевким.

По-перше, зазначимо, що в реалізації цього неординарного творчого задуму допомогла підтримка доктора юридичних наук, професора, академіка НАПрН України, головного редактора журналу “Право України” Олександра Святоцького, а також колективу редакції, які у часо-

* Рецензія на книгу: Віктор Акуленко, *Науково-публіцистичні етюди до портрета професора Володимира Денисова в енциклопедичному інтер’єрі: до 70-річчя Інституту держави і права імені В. М. Корецького НАН України (1949–2019)* (Фенікс 2020).

© Леонід Тимченко, Ліліана Тимченко, 2020

писі № 8/2019 опублікували статтю “Етюди до портрета професора Володимира Денисова в енциклопедичному інтер’єрі”, яка була приурочена до публічної презентації “Енциклопедії міжнародного права”.

На сучасному етапі розвитку науки в Україні акцент перенесено на важливість природничих наук, на необхідність їх першочергового розвитку. Із цим навряд чи можна погодитися беззаперечно. І зміст, і дух “Етюдів...” професора В. Акуленка базуються на значущості і пріоритетності гуманітарної сфери життєдіяльності людства, зокрема: філософії, етики і, звичайно, юриспруденції. Бо без міцного морально-етичного та правничого фундаменту неможливо досягти прогресу як у суспільному, державному житті, так і в розвитку всіх галузей науки.

Основна мета науки, як зазначає сам автор в епіграфі, є істина. Вона досягається у науковій дискусії, критиці концепцій і поглядів колег та попередників. Утім, ця критика має бути конструктивною, виваженою та етичною. В. Акуленко і в “Етюдах...”, і в своїй фундаментальній монографії “Міжнародне право охорони культурних цінностей та його імплементація у внутрішньому праві України” дає яскравий приклад такої толерантної і водночас змістовної та аргументованої критики. Така сама риса притаманна і професору Володимиру Денисову. Згідно з його основним життєвим принципом “Наука – понад усе!”, він присвятив себе служінню науці. Дотримуючись творчого, критичного підходу до виявлення і розв’язання наукових проблем, він завжди виявляє повагу до опонента та його суджень, при цьому відстоює свою позицію і сміливо пропонує власні погляди та концепції.

Наука рухається вперед завдяки таланту і наполегливій праці творчої особистості. Віктор Іванович правильно пише: “Щодо наукової особистості ці творчі завдання можна перефразувати таким чином: по-перше, треба досягти визнання в середовищі вчених, а потім постійно досліджувати актуальні проблеми, виховувати і гуртувати своїх послідовників і продовжувачів наукової школи” (с. 11 “Етюдів...”). Під час нашого спілкування із професором В. Денисовим, він неодноразово підтримував такий вектор розвитку наукової особистості. Володимиру Наумовичу пощастило – його вчителем був всесвітньо відомий учений, академік Володимир Корецький. В. Денисов, як і його вчитель, дійсно, науковець енциклопедичного складу і послідовник історичної методології права, яка базується на соціологічній основі правових явищ, що дає можливість визначити їх дійсне значення у широкому аспекті розвитку міжнародних відносин і міжнародного права.

Практично неможливо назвати галузі юридичної науки, в яких би не мав ґрунтовних знань професор В. Денисов – це теорія права і держави, історія права і держави, конституційне право України та зарубіжних країн (особливо африканських), цивільне право і, звичайно, міжнародне право.

Але вершиною наукової творчості професора В. Денисова стало видання 3-томної Енциклопедії міжнародного права (2014–2019 рр.). Як слушно підкреслює в “Етюдах...” В. Акуленко, в Енциклопедії знайшла реалізацію неймовірна наукова відданість і захопленість міжнародним правом професора В. Денисова. Він разом із академіком НАН України Юрієм Шемшученком, як співголови редакційної колегії, з її відповідальним секретарем, кандидатом юридичних наук Костянтином Савчуком та з авторським колективом створили це пріоритетне видання. І що це дійсно так, підтверджує той факт, що тільки Україна і Німеччина, серед усіх держав світу, мають у своїй науковій скарбниці такі перлини, як енциклопедія міжнародного права. Всі вчені добре розуміють, що вищий пілотаж наукової творчості – це підготовка і видання словників та енциклопедій. Адже у таких виданнях потрібно стисло, лаконічно та водночас повно, різнобічно й об’єктивно викласти ті чи інші поняття і категорії, персоналії видатних учених і хронологію відповідних подій та явищ. А це потребує великої наукової ерудиції, енергії та працездатності. Всі ті позитивні якості продуктивно втілювалися професором В. Денисовим та авторським колективом під час багаторічної роботи над Енциклопедією міжнародного права. Такий високий науковий результат зі всією наочністю свідчить – ще не вмерла України ні її наукова слава, ні воля досягати кращих світових наукових результатів. Надзвичайно важливо, щоб Верховна Рада України, Кабінет Міністрів України і Президент України розуміли, що без належної фінансової та організаційно-технічної підтримки науки й освіти в Україні навряд чи можна розраховувати на побудову європейської, демократичної, правової і соціальної держави.

Маючи величезний життєвий і науковий досвід, професор Володимир Денисов щиро ділиться цим надбанням зі своїми учнями. Віктор Акуленко доречно наводить в “Етюдах...” слова Св. Апостола Павла: “А до цього скажу: Хто скупісіє, той скупісіє й жатиме, а хто скупісіє щедро, той щедро й жатиме!”. Кредо Володимира Наумовича – наука міжнародного права повинна активно розвиватись не тільки у вищих навчальних закладах і наукових центрах Києва та Харкова, а й у всіх областях України, а також у незалежних державах, які раніше були у складі Радянського Союзу. Серед його учнів необхідно назвати Надзвичайного і Повноважного Посла України у Федеративній Республіці Німеччина, кандидата юридичних наук А. Мельника, відповідального співробітника Департаменту міжнародного права Міністерства закордонних справ України, кандидата юридичних наук К. Біляра, колишнього віцепрезидента Комітету Ради Європи проти катувань, доктора юридичних наук В. Євінтова, суддю Європейського суду з прав людини, доктора юридичних наук, професора Л. Гусейнова (Азербайджан), доктора юридичних наук, професора В. Муравйова (Інститут міжнародних відносин Київського на-

ціонального університету імені Тараса Шевченка), доктора юридичних наук, професора М. Микієвича (Львівський національний університет імені Івана Франка), доктора юридичних наук, професора О. Шемякіна (Національний університет “Одеська морська академія”), доктора юридичних наук М. Отроша (Київ). Учнями професора В. Денисова є також багато кандидатів юридичних наук із різних регіонів України і зарубіжних країн.

Для належної репрезентації такого науково-енциклопедичного обшару у своєму творчому задумі автору “Етюдів...” треба було відійти від усталеної структурної і стилістичної форми викладу, від надто загальної оцінки значення та змісту праці, простого хронологічного переліку творчих досягнень дійових осіб, щоб рельєфно постало значення Енциклопедії міжнародного права як національної, звідки виокремлюється її місце в світовій доктрині міжнародного права, здобутках юридичної літератури. Потрібна була неординарна форма висвітлення, аналізу історичного значення у науково-суспільному середовищі життя і місця вчених у соціальній ієрархії тощо. Тому автор обрав наукову публіцистику, спробував себе, по суті, в експериментальному правничому жанрі. Це дало можливість В. Акуленку образно та багатогранно оперувати словом на межі правничої термінології та літературно-художньої образності, вдаючись до використання власних неологізмів.

У творчому задумі неординарно постав подвижницький життєвий і науковий досвід професора Володимира Денисова на ниві міжнародного права, реально відобразився масштаб його наукових досліджень задля досягнення істини на сучасному етапі розвитку юридичної науки. У такому творчому ракурсі новими гранями розкривається праця науково-творчого середовища, в якому професор В. Денисов живе, працює, вірить і сумнівається, а в кінцевому підсумку, бореться і перемагає своїми досягненнями, а саме: створенням наукової школи учнів і послідовників, чим визначається його місце в соціально-життєвому просторі.

Все сказане підсумуємо такими авторитетними словами відомого українського дипломата, Надзвичайного і Повноважного Посла України у Федеративній Республіці Німеччина, кандидата юридичних наук А. Мельника: “Енциклопедія міжнародного права – це найбільш масштабний та амбітний проєкт у сфері вітчизняної міжнародно-правової науки за всі роки Незалежності. У світі не так багато країн, які можуть пишатися настільки потужним і блискучим виданням. Без наполегливості і неймовірних зусиль професора Володимира Денисова та його однодумців ця унікальна Енциклопедія навряд чи побачила б світ. Тож особлива подяка професору Віктору Акуленку за його надзвичайно креативну – як завжди, дуже особисту, влучну науково-публіцистичну рецензію на Енциклопедію міжнародного права – цю справді фундамен-

тальну працю кращих вітчизняних юристів-міжнародників під редакцією В. Н. Денисова”.

У рецензійному контексті також вагоме значення має поцінування членкині правління Дипломатичного клубу (Берлін), кандидатки юридичних наук С. Мельник: “...присвятити окрему працю ‘Науково-публіцистичні етюди...’ Енциклопедії і відзначити колосальну роль у ній професора Володимира Денисова – це величезна і надзвичайно благородна справа. Енциклопедія міжнародного права в 3-х томах увібрала не тільки наукові статті. Це також *opus magnum*, у якому присвятили буквально все своє життя авторитетні науковці. Думаю, що по-справжньому цінність і значення для української нації цієї епохальної праці зможуть оцінити лише з часом і наші нащадки. Тому ваша книга, Вікторе Івановичу, яка привідкриває завісу, а також доводить, що вартувало видати таку працю в Україні, є надзвичайно важливою. Дякую Вам!”.

Свідченням високої відданості науці є чесні та неупереджені професійні діалоги між двома метрами сучасної науки міжнародного права – професорами В. Акуленком і В. Денисовим. Віктор Іванович пише у своїх “Етюдах...”, що під час обговорень деяких проблем міжнародного права, зокрема щодо реституції та повернення втрачених культурних цінностей в історичному розрізі, тільки в тривалих дискусіях досягали спільної думки в енциклопедичному аспекті. Творчі дискусії не тільки розвивають науку міжнародного права, сприяють ще більшому укоріненню довіри, поваги, дружнього і бережливого ставлення один до одного, особливо на схилі життя. Подібні наукові дискусії вчать молоде покоління дослідників таким рисам, як об’єктивність, толерантність і доброзичливість.

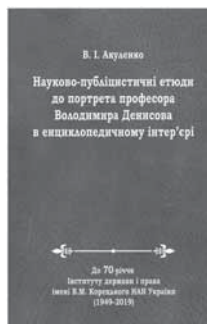
Завершити ці роздуми на полях “Етюдів...” В. Акуленка хотілося б поезією Б. Пастернака:

*Негарно бути знаменитим.
Не це здійсмає нас увись.
Не треба вам архів робити,
Чи про рукописи пектись.
Мета творців – самовіддача,
Не гамір, успіх, суєта.
Ганьбливо нічого ще не значить
І бути притчею в устах.
Не треба авантюрно жити,
А жити, щоб кінець кінцем
І простір у себе влюбити,
Почуть майбутнє без проблем**.*

** Переклад В. Туленка.

Володимир Денисов є знаним ученим не тільки в Україні, а й за її межами, все життя беззавітно служить науці міжнародного права та пошуку наукової істини, зробив чимало добрих справ для успішного розвитку юридичної науки й освіти України. Він ніколи не працював заради слави та визнання. В. Акуленко переконаний, що професор В. Денисов своїм внеском у розвиток науки міжнародного права і плідною підготовкою наукових кадрів не загубиться серед знакових імен, а посяде чільне місце в історії української юридичної науки. З таким висновком не можна не погодитися!

Утім, і нині попереду у професора Володимира Денисова проекти нових наукових звершень, пов'язаних із розвитком української науки міжнародного права і юридичної освіти. Поруч із ним ідуть активні, творчі, працьовиті учні та колеги з Інституту держави і права ім. В. М. Корецького НАН України. У цій науково-творчій команді плідно працює й професор Віктор Акуленко, завдяки якому світ побачила праця нового формату – “Науково-публіцистичні етюди до портрета професора Володимира Денисова в енциклопедичному інтер’єрі”. Чекаємо на нові літературні втілення його яскравих публіцистичних і наукових ідей.

Акуленко В. І. Науково-публіцистичні етюди до портрета професора Володимира Денисова в енциклопедичному інтер’єрі: до 70-річчя Інституту держави і права імені В. М. Корецького НАН України (1949–2019) / В. І. Акуленко. – Одеса : Фенікс, 2020. – 74 с.

У науково-публіцистичному виданні висвітлюється науково-творча і громадська діяльність відомого вченого-міжнародника, доктора юридичних наук, професора, члена-кореспондента Національної академії правових наук України, Лауреата Державної премії України в галузі науки і техніки В. Н. Денисова щодо підготовки і видання фундаментальної тритомної Енциклопедії міжнародного права, який разом із доктором юридичних наук, професором, академіком Національної академії наук України Ю. С. Шемшученком очолили і здійснили цей пріоритетний проект на території Східної Європи.

Для всіх, хто цікавиться науковим внеском відомих українських вчених-юристів.